

Förslag
Behandlas i

B 346/UKK
Utskottet för kunskap och kultur i Norden

Betänkande över Ministerrådsförslag om nordisk språkpolitik

Utskottet för kunskap och kultur i Norden föreslår att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fortsätta arbetet med implementeringen av ministerrådsförslag om Deklaration om Nordisk språkpolitik

Bakgrund

Nordiska ministerrådet för utbildning och forskning lägger fram en ny Deklaration om nordisk språkpolitik som ett ministerrådsförslag på temasessionen i Torshavn den 8 – 9 april.

I februari 2022 beslutade ämbetsmannakommittén för utbildning och forskning (ÄK-U) att utarbeta en ny Deklaration om nordisk språkpolitik i form av en kort, överordnad deklaration. En ad-hoc arbetsgrupp, bestående av både representanter för utbildnings- och kultursektorn utarbetade ett utkast som presenterades av den isländska ordföranden i ÄK-U på utskottet för kunskap och kulturs januarimöte i Stockholm, 2023. På bakgrund av kommentarer från utskottet har nu vikten av att vi kan använda våra nordiska språk som vetenskapsspråk skrivits in i deklarationen. Även utskottens inspel om de nordiska språken som kulturbärare och betydelsen av språkteknologi är med.

Deklarationen har även varit på remiss i det nordiska civilsamhällesnätverket och på bakgrund av deras inspel har referenser till AI och teckenspråk skrivits in.

Betydelsen av att både utbildning och kultur är viktiga för bevarandet, utvecklandet och den gemensamma språkförståelsen är manifesterad i att både utbildningsministrarna och kulturministrarna skriver under deklarationen i maj i Stockholm.

Nordiska ministerrådet för utbildning och forskning (MR-U) beslutade 2006 om Deklaration för nordisk språkpolitik. I deklarationen utpekas fem långsiktiga språkpolitiska mål och fyra frågor som länderna ska arbeta med för att nå målen. Språkdeklarationen är inte juridiskt bindande och det har legat på de nordiska länderna att följa upp målen.

Anledningen till att Nordiska ministerrådet till att Nordiska ministerrådet har beslutat om en ny språkdeklaration är att göra den mer flexibel genom att utarbeta tre-åriga arbetsprogram som är kopplade till deklarationen. De första programmen ska gälla 2025–2027 och är under utarbetning.

Skillnader mellan den nu gällande språkdeklarationen och utkastet till reviderad språkdeklaration

I den tidigare språkdeklarationen talade man om Nordbors språkliga rättigheter och slog fast att alla nordbor har rätt att:

- tillägna sig ett samhällsbärande språk i tal och skrift, så att de kan delta i samhällslivet
- tillägna sig förståelse av och kunskaper i ett skandinaviskt språk och förståelse av de övriga skandinaviska språken, så att de kan ta del i den nordiska språkgemenskapen
- tillägna sig språk med internationell räckvidd så att de kan delta i utvecklingen av det internationella samfundet
- bevara och utveckla sitt modersmål och sitt nationella minoritetsspråk

I den nya språkdeklarationen talar man om att målet är att deklarationen ska lägga grunden för en övergripande, samlad, långsiktigt och effektiv språkpolitik, där

1. Nordens samhällsbärande språk är och förblir starka och levande,
2. de samhällsbärande språken förblir samhällsbärande och kan fortsätta att användas som vetenskapliga språk,
3. det nordiska samarbetet även i framtiden kommer att bedrivas på de skandinaviska språken, dvs. danska, norska och svenska, och
4. alla språk som hör hemma i Norden lever vidare och utvecklas i en tid präglad av digitalisering inklusive artificiell intelligens, internationalisering och migration.

Målsättningarna är relativt likartade. Nytt är målet om att de samhällsbärande språken fortsatt ska kunna användas som vetenskapliga språk och att de nordiska språken ska kunna leva vidare och utvecklas i en tid av digitalisering och artificiell intelligens, internationalisering och migration.

Vidare ska den nordiska språkpolitiken säkerställa (tidigare: sikta mot) att alla nordbor:

Tidigare språkdeklaration	Ny språkdeklaration
kan läsa och skriva det eller de språk som fungerar som samhällsbärande i det område där de bor	kan tala, förstå, läsa och skriva det eller de språk som fungerar som samhällsbärande i det område där de bor, så att de aktivt kan delta i samhällslivet
kan kommunicera med varandra, i första hand på ett skandinaviskt språk	kan kommunicera på minst ett skandinaviskt språk och har kunskaper i de andra skandinaviska språken, så att de kan delta i den nordiska språkgemenskapen
har grundläggande kunskaper om språkliga rättigheter i Norden och om språksituationen i Norden	har tillgång till information om språkliga rättigheter och språksituationen i Norden
har mycket goda kunskaper i minst ett språk med internationell räckvidd och goda kunskaper i ytterligare ett främmande språk	har möjlighet att bevara och utveckla sitt modersmål, urfolksspråk, teckenspråk och nationella minoritetsspråk
har allmänna kunskaper om vad språket är och hur det fungerar	

Den stora skillnaden jämfört med den gamla språkdeklarationen är att man helt har tagit bort de fyra temaområden som är utpekade som särskilt viktiga att arbeta med för att nå målen: Språkförståelse och språkkunskap; parallellspråkighet; mångspråkighet och flerspråkighet; Norden som språklig föregångsregion.

Detta är gjort med tanke på att världen är i ständig förändring - för 10 år sedan var det ingen som talade om AI och språkteknologi. Därför ska det utarbetas tre-åriga tematiska arbetsprogram. Det första är i process nu och tidigare inspel från UKK och andra aktörer ska arbetas in. När programmet är klart ska en ny tvärssektoriell arbetsgrupp tillsättas som ska arbeta med implementeringen och uppföljningen av programmet, som ska gälla 2025 – 2027. Arbetsprogrammen ska ha en gemensam överordnad struktur och arbetas fram av och avrapporteras till den sektor eller sektorer som programmet kopplas till.

Utskottets synpunkter

Utskottet för kunskap och kultur i Norden välkomnar den nya Deklarationen om nordisk språkpolitik. Nordiskt språksamarbete främjar kulturell förståelse och kommunikation, underlättar affärsrelationer och öppnar upp för fler möjligheter inom arbetsmarknaden och akademiska sammanhang. Dessutom stärker samarbetet också den personliga anknytningen till regionen och vårt gemensamma kulturarv. En deklaration om nordisk språkpolitik utgör ett ramverk för att främja och skydda nordiska språk på olika sätt, och kan vara ett steg mot att säkerställa deras fortsatta existens och relevans i en värld där engelska riskerar att bli det allt dominerande språket.

Utskottet ställer sig bakom idén i den nya språkdeklarationen om att utarbeta tidsbegränsade tematiska arbetsprogram som är kopplade till deklarationen och anser att ett sådant förfarande har större möjligheter att utveckla språksamarbetet positivt jämfört med att låsa fast sig i ett antal frågeställningar som man förbinder sig att arbeta med. Utvecklingen på språkområdet är stark – exempelvis genom nya språkteknologiska hjälpmedel och artificiell intelligens – och förhoppningen är att dessa teknologiska landvinningar ska bidra positivt till både språk- och kulturförståelse. Det är därför viktigt att det nordiska språksamarbetet både kan följa och vara drivande i denna utveckling.

Utskottet välkomnar att även Ministerrådet för kultur står bakom och har skrivit under deklarationen. Icke desto mindre anser utskottet att kulturens roll för att främja språksamarbetet hade kunnat göras tydligare och hoppas att det kan belysas i framtida arbetsprogram.

Utskottet välkomnar även hänvisningen till Helsingforsavtalets skrivning om att undervisning och utbildning i Norden ska omfatta undervisning om språk, kultur och samhällsförhållanden i de andra nordiska länderna, inbegripet Färöarna, Grönland och Åland – och att detta är något som länderna vill stärka. Viktigt är också hänvisningen till språkgemenskapens betydelse för den nordiska identiteten och bidrag till att förverkliga visionen om Norden som världens mest integrerade region.

Utskottet önskar även lyfta fram de icke-skandinaviska språkens ställning i det nordiska samarbetet. I Islands presidentskapsprogram för i Nordiska rådet 2024 läggs fokus på hur man ännu bättre kan se till att deltagare i det nordiska samarbetet som inte har ett skandinaviskt språk som modersmål kan delta på lika villkor på sitt eget nationalspråk. Utskottet nämner även de språkliga rättigheterna för finsk- och isländsktalande i det nordiska samarbetet i sitt arbetsprogram för 2024.

Utskottet anser att det hade kunnat tydliggöras att finska är ett minoritetsspråk i Sverige, för att undvika onödiga missförstånd. Utskottet inser att hänvisningar till vilka

minoritetsspråk som är officiella i vilka länder möjligen hade skapat ett onödigt långt dokument men för en oinvid ser det märkligt ut när finska räknas upp bland minoritetsspråken.

Avslutningsvis vill utskottet gärna tacka för den goda dialog som har varit med Nordiska ministerrådet för utbildning och forskning i samband med framtagandet av Deklaration om nordisk språkpolitik och att utskottets inspel har blivit lyssnade på, bland annat vad gäller möjligheten av att använda de nordiska språken i vetenskapliga sammanhang. Utskottet ser fram emot ett fortsatt gott samarbete om utarbetandet av arbetsprogrammen som är kopplade till språkdeklarationen.

Norden, den 14. mars 2024

Kathrine Kleveland (Sp)
Veronika Honkasalo (vänst)
Noora Fagerberg (saml)
Lars Mejern Larsson (S)
Pinja Perholehto (sd)

Victoria Tiblom (SD)
Per Husted (S)
Catarina Deremar (C)
Jeppe Søe (S)